

В І Д Г У К

офіційного опонента, кандидата політичних наук, доцента

Пехник Алевтіни Валентинівни

на дисертацію Ємельянової Ганни Іванівни «Потенціал політичної еліти в Україні: особливості формування та впливу на сучасний політичний процес», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Нова конфігурація владного простору залежить саме від трансформації політичної еліти – зміни складу та організації групи, що володіє реальними владними повноваженнями, динаміки її культурних та ідеологічних пріоритетів, змін у технологіях відбору та просування. Але ці зміни в значній мірі впливають і визначають стан та функціонування соціальних та політичних інститутів, моральних та інтелектуальних новацій. Сьогодні пріоритетним є завдання створення таких політико-правових умов, які б прискорили демократичні перетворення у політичній сфері, забезпечили ефективність державного управління в нових, ринкових умовах і, таким чином, змогли б припинити прогресуючий негативізм масової свідомості стосовно політичної влади. Над рішенням цієї проблеми слід ретельно працювати. І мені вважається, що автором роботи правильно обрано напрямок дослідження даних трансформацій еліти, тому, що саме це сьогодні є актуальним та необхідним.

Метою роботи є визначення головних складових процесу формування політичної еліти. Авторка окреслила коло завдань, які слід вирішити для досягнення мети: розглянути головні аспекти теоретико-методологічної бази дослідження політичної еліти; дослідити та

визначитися зі складними процесами формування та динаміки політичної еліти; проаналізувати роль політичного лідера в процесі побудови елітарних груп в Україні. Не можна не погодитися з вибором наукових завдань, які визначає автор для досягнення поставленої мети. Вони різні як за обсягом висвітлення проблем, так і за їх науковою спрямованістю, що сприяє більш глибокому та ґрунтовному дослідженню формування політичної еліти в новітньому механізмі здійснення державної та політичної влади.

Відповідно до мети сформульовані об'єкт та предмет дослідження, в якості яких відповідно визначені політична еліта та безпосередньо процес політичної еліти в новітньому механізмі здійснення державної та політичної влади. Тому є всі підстави вважати, що мета, об'єкт та предмет визначені чітко та відповідають обраній спеціальності, за якою захищається дисертантка.

Підійшовши комплексно до теми дослідження, автор зміг логічно вибудувати структуру дисертації, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Кожний розділ має добре обґрунтовані висновки, які відображають отримані наукові результати.

У першому розділі авторка зазначає, що вивчення еліт й досі залишається актуальним напрямків у політичній науці. Дійсно, більшість досліджень направлені на характеристику політичної еліти; на аналіз структури політичної еліти; на вивчення відносин політичної еліти з зовнішнім середовищем в рамках взаємодії політичного керівництва з суспільством і міжнародною системою.

Автор правильно відзначає, що все більше уваги приділяється питанню, яку роль відіграють політичні елітарні групи в політичному процесі, як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Сучасна українська наука характеризується зацікавленістю в дослідженні політичної еліти та лідерства. Справді, вчені відзначають збереження тенденції авторитарності в системі владних відносин в Україні, зрощування

еліт та їх контролю над суспільством через складність і суперечливість зміни соціально-політичного простору в результаті розвитку демократичних процесів у сучасному суспільстві.

Автор робить правильний висновок, що серед українських науковців переважає комплексний, системний підхід до вирішення суспільно-політичних проблем державотворення, влади, демократії, що відповідає суспільно-політичним реаліям сучасної Української держави, але сучасність вимагає нових підходів та роздумів.

У другому розділі автор доводить, що легітимність політичної еліти не може повністю збігатися з легітимністю самої влади (зокрема, її інститутів і уповноважених осіб), яка побудована на визнанні панівної влади і доведенні доказів правомірності та правильності її домагань. Це пов'язано з проблемою структури політичної еліти.

Обґрунтовано, що формування політичної еліти як вищого кадрового складу державного та політичного управління – одне з головних питань стратегії та тактики влади, її життєздатності та авторитету. У зв'язку з цим, найважливішим аспектом кадрової політики та механізмів її реалізації є елітна інженерія. Вона робить необхідним впровадження кадрових технологій, відповідних вільному демократичному суспільству, де кар'єра здійснюється на демократичній основі, законності і делегування повноважень пануючих органів зверху вниз.

Цікавим та корисним є аналіз зарубіжного досвіду формування політичної еліти (на прикладі Великої Британії, Швейцарії, Франції та США). Автор робить висновок, що дуже близькою за моделлю формування політичної еліти є Франція, де панують відповідні кар'єрні траєкторії, які за своєю характеристикою є подібними о українських політичних реалій.

У третьому розділі обґрунтована думка, що політика неможлива без політичних лідерів. Автор говорить, що їхня діяльність відбувається за певних умов, відмінних залежно від історичних і географічних чинників, типу суспільства, типу політичного режиму, парадигми розвитку

суспільства, рівня його соціально-економічного і технічного розвитку, типу культури, ступеню залучення конкретного суспільства до світового співтовариства. В роботі визначено, що головним критерієм політичного лідерства є ефективність його дії, результативність, задоволення запитів та інтересів тієї спільноти, яка бачить власну перспективу у його існуванні. Без широкої соціальної підтримки політичне лідерство не може відбутися.

Відповідно до функцій політичного лідера автором визначено, наскільки значущою є роль політичного лідера в суспільстві чи в будь-якій соціальній структурі. В роботі дається розуміння інноваційного політичного потенціалу лідерства, який, на думку автора, реалізується у подальшому в створенні нового типу інноваційної еліти.

Автор приводить образ інноваційної еліти і визначає, що він може бути представлений в контексті наступних п'яти аспектів: особливі властивості, які притаманні представникам інноваційної еліти; взаємини, що існують усередині елітарного прошарку і що характеризують ступінь його згуртованості; відносини інноваційної еліти з іншими елітами і з масою; рекрутування інноваційної еліти; роль інноваційної еліти в суспільстві, її функції та вплив.

Обґрунтовано думку, що розвиток політичної еліти відбувається шляхом елітизації суспільства та впровадженням в дію еліт-орієнтованої діяльності. В роботі уточнено етапи процесу елітизації особистості: це – інтеграція знань, вмінь та навичок; самоосвіта; продуктивна творчість; самовдосконалення; розвиток професіоналізму; персоналізація.

Також в роботі представлено позицію, що представникам політичних елітарних груп повинно бути притаманно так зване синтетичне мислення (новий стереотип мислення), яке дає можливість працювати на рівні генерації та узагальнення ідей.

Робиться висновок, що за відсутності цього на важливих посадах в державі будуть знаходитися люди, які не зможуть вирішувати завдання на як стратегічному рівні, так й навіть на рівні розуміння завдань та проблем.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи відображені в 17 наукових публікаціях, з яких 5 надруковані у вітчизняних фахових наукових виданнях із політичних наук, 1 – у міжнародному науковому виданні, 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 4 – в інших наукових виданнях.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату дисертації та публікацій дозволяють зробити висновок, що зміст автореферату відповідає змісту дисертації, а наведений в ньому список опублікованих у фахових виданнях праць за темою дисертації цілком розкриває її зміст і результати.

Разом з тим, відзначаючи достатньо високий рівень методологічної та теоретичної розробки теми дисертаційного дослідження, є деякі питання до автора роботи:

По-перше, зараз, у тій ситуації, яка склалася в нашій країні, цікавим був би аналіз регіональних еліт, тому що та різниця, яка існувала раніше, була дуже важливим важелем в створенні кризи в країні.

По-друге, в контексті аналізу характеристик та якостей політичної еліти визначено, що незважаючи на певні зміни у складі представників політичної еліти, рівень ділових і моральних якостей, професійної кваліфікації, загальної і правової культури нинішньої еліти продовжує залишатись невисоким. Тому виникає питання: як автор оцінює зміни у складі політичної еліти України, особливо її якісні характеристики? Чи змінилося відношення суспільства до політичної еліти?

Третє питання є продовженням другого. Якщо відповідь на попереднє питання є негативною, то що ж можна зробити, щоб змінити ситуацію для того, щоб політична еліта стала взірцем суспільної та політичної поведінки та провідником мас?

І четверте: в дисертації глибоко проаналізовано зарубіжний досвід формування складу політичної еліти та її ролі в розвитку суспільства та держави. На мою думку, цікавим було б звернення до досвіду країн Балтії, які мають певні позитивні результати впливу політичної еліти на

політичний розвиток. Можливо в рамках підготовки роботи Ви розглядали цей досвід?

Однак, наведені питання не носять принципового характеру, не впливають на ступінь обґрунтування дисертаційних висновків і не знижують достатньо високий рівень даного дослідження. Вони є певним запрошенням до дискусії і не впливають, в цілому, на позитивне враження від наукового дослідження.

Враховуючи актуальність проведеного дослідження, наукову новизну і практичну значимість отриманих автором результатів, вважаю, що дисертація Ємельянової Ганни Іванівни «Потенціал політичної еліти в Україні: особливості формування та впливу на сучасний політичний процес», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси відповідає основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук.

Офіційний опонент
доцент кафедри політичних теорій
НУ «Одеська юридична академія»,
кандидат політичних наук,
доцент

Пехник А.В.

Директор з наукової роботи

Ганна Ємельянова